

V Praze dne 22.7.2016

MZDRX00VLVRO

Stanovisko k otázce vydání placenty na žádost rodičky

Ministerstvo zdravotnictví dostává opakované žádosti o výklad platného práva, pokud jde o možnost či povinnost poskytovatele zdravotních služeb vydat rodičce placentu. Přestože se ministerstvo již k této otázce v minulosti vyjádřilo, rozhodli jsme se nyní vydat aktualizované stanovisko k uvedené otázce.

Základní skutkový popis je takový, že placenta je dočasný orgán, který vzniká v děloze v době těhotenství a který je vypuzen z dělohy během třetí doby porodní. Je to tedy součástí těla matky, která se samovolně od těla matky oddělí v průběhu porodu.

Na danou otázku, zda poskytovatelé zdravotních služeb mohou či dokonce musí vydávat rodičkám placentu, právní řád na první pohled žádnou jasnou odpověď nedává. Z ustanovení občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.) řešících explicitně problematiku nakládání s částmi lidského těla (§ 111, § 112, § 493) odpověď nezískáme.

Snad jen je k § 111 odst. 2 občanského zákoníku („Odňatou část těla člověka lze za jeho života použít k účelům zdravotnickým, výzkumným nebo vědeckým, pokud k tomu dal souhlas.“) na místě dodat, že hovoří-li o určitých účelech použití odňaté části těla člověka, tak o nich hovoří proto, aby stanovil podmínku souhlasu pro jejich realizaci, nikoli snad proto, že by takto stanovil jediné možné účely použití a ostatní zakazoval.

Konkrétnější jsou sice ustanovení zákona o zdravotních službách (zákon č. 372/2011 Sb.), ust. § 80 a násl., avšak jejich cílem je regulovat poskytování zdravotních služeb a využití oddělených částí lidského těla pro zdravotnické účely, resp. související účely vědy, výzkumu a výuky. Stěží tak lze pravidla vyplývající ze zákona o zdravotních službách považovat za „komplexní právní úpravu“, která jediná říká, co lze činit s oddělenými částmi lidského těla, zvláště, nejedná-li se o jejich užití pro účely péče o zdraví. Nicméně i v ustanovení § 81 odst. 1 písm. e) zákona o zdravotních službách lze nalézt možnost uchovat a použít oddělenou část lidského těla „pro potřeby stanovené jiným právním předpisem“.

Do rozsahu takové potřeby lze zařadit i občanským zákoníkem obecně uvedené „přirozené právo brát se o vlastní štěstí (...) takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým“ (viz § 3 odst. 1 občanského zákoníku). Máme však za to, že toto pravidlo by se na předmětnou problematiku vztahovalo, i kdyby nebylo uvedeného odkazu v zákonu o zdravotních službách. Jestliže autoři občanského zákoníku uváděli jako možný příklad realizace tohoto práva sbírání nedopalků cigaret na ulici a jejich shromažďování, není zřejmé, proč by nebylo možné mutatis mutandis si představit realizaci tohoto práva v podobě získání a využití placenty, ať pro účely jejího zakopání na zahradě nebo její konzumace. Lidé mají právo realizovat svoji svobodu, ať se nám to líbí či nikoli, i když takové jednání považujeme za nerozumné či pro ně škodlivé.

Zákon o zdravotních službách takovému využití placenty nebrání. Ustanovení § 91, které hovoří o jejím zpopelnění, se dle našeho soudu vztahuje pouze na placentu, která nebyla využita jinak v rámci dovolených způsobů jejího užití.

Jediná omezující ustanovení tak najdeme v ustanovení § 81 odst. 6 a 7, která budeme doslovně citovat:

„(6) Část těla pacienta (...) lze uchovat a použít, pouze pokud nedojde k ohrožení zdraví jiného člověka. Za tím účelem se posoudí zdravotní způsobilost pacienta nebo zemřelého. Za posouzení zdravotní způsobilosti, pokud z jiných právních předpisů nevyplývá jinak, odpovídá poskytovatel, který poskytuje zdravotní služby, v rámci kterých byl proveden odběr.

(7) Použití části těla pacienta (...) nemůže být pro nikoho zdrojem finanční ani jiné náhrady, popřípadě jiných výhod. To nebrání poskytnutí úhrady účelně, hospodárně a prokazatelně vynaložených výdajů vzniklých v přímé souvislosti s nakládáním s částí těla pacienta (...), to je s jejich opatřováním, vyšetřením, skladováním a zpracováním.“

Česká republika je liberální demokracie, nikoli státně dirigistický režim. Jak zdůraznil Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 13. 9. 2007, sp. zn. I. ÚS 643/06: „*Je-li k dispozici více výkladů veřejnoprávní normy, je třeba volit ten, který vůbec, resp. co nejméně, zasahuje do toho kterého základního práva či svobody. Tento princip in dubio pro libertate plyne přímo z ústavního pořádku (čl. 1 odst. 1 a čl. 2 odst. 4 Ústavy ČR, nebo čl. 2 odst. 3 a čl. 4 Listiny a viz i stanovisko menšiny Pléna NSS in usnesení ze dne 29. 4. 2004, sp. zn. in 215/2004 Sb. NSS). Jde o strukturální princip liberálně demokratického státu, vyjadřující prioritu jednotlivce a jeho svobody před státem. Pravidlo in dubio pro libertate*

je vyjadřováno uplatňováním různých maxim ve všech oblastech veřejného práva. Má např. podobu pravidla in dubio mitius nebo pravidla in dubio pro reo.“

V tomto nálezu Ústavní soud připomněl význam obecné zásady právní in dubio pro libertate (v pochybnostech ve prospěch svobody), která mívá zejména podobu in dubio mitius (v pochybnostech mírněji).

Uvedené obecné zásady právní zdůrazňujeme proto, že nalezení odpovědi na shora uvedenou otázku není věcí jednoduchou. Právní předpisy na první pohled mohou nabízet různé odpovědi. Oním závažím, které způsobí, že na jedné z misek vah toho bude více, tak budou základní hodnoty právního řádu. Takovému výkladu napovídají i základní pravidla zdůrazněná hned v úvodu občanského zákoníku:

- § 2 odst. 1: Každé ustanovení soukromého práva lze vykládat jenom ve shodě s Listinou základních práv a svobod a ústavním pořádkem vůbec, se zásadami, na nichž spočívá tento zákon, jakož i s trvalým zřetelem k hodnotám, které se tím chrání. Rozejde-li se výklad jednotlivého ustanovení pouze podle jeho slov s tímto příkazem, musí mu ustoupit.
- § 3 odst. 1: Soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým.
- § 3 odst. 3: Soukromé právo vyvěrá také z dalších obecně uznaných zásad spravedlnosti a práva.

Ministerstvo zdravotnictví má tak za to, že pokud není znám důvod, pro který by hrozilo ohrožení zdraví člověka, je povinností poskytovatele zdravotních služeb vydat rodičce na její žádost placentu, neboť se jedná o část oddělenou od jejího těla a takové rozhodnutí spadá do rozsahu svobody člověka rozhodovat o tom, co to znamená žít podle svého (viz § 81 občanského zákoníku).

Není na místě, aby poskytovatel zdravotních služeb zkoumal, jak hodlá rodička placentu využít. Maximálně tak lze doporučit, aby poskytovatel zdravotních služeb upozornil rodičku na rizika spojená s uchováváním a případně i konzumací placenty, neboť se jedná o jeden z veřejně uváděných způsobů využití placenty.

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Ministerstvo zdravotnictví, Palackého náměstí 4, 128 01 Praha 2
tel./fax: +420 224 9721 111, e-mail: mzcr@mzcr.cz, www.mzcr.cz